

Az ember az egyetlen...

Sokféle disztinkció forog közökben, amivel megkülönböztetik az embert az összes többi lénytől. Mondják, az ember az egyetlen, lény, amely értelmes gondolkodásra, az ok-okozati viszonyok felismerésére, átgondolt cselekvésre képes. Mondják, az ember az egyetlen lény, amelynek humorérzéke van, amely igazából nevetni képes. Mondják, az ember az egyetlen lény, amely képes lemondani egy mai veréből egy holnap tiúzk érdekeiben. Csak azt nem igen mondják, hogy az ember az egyetlen lény, amely képes fölismerni, megsejteni valamit abból is, mit nem tud a világról. Pedig talán ez a legigazabban emberi tulajdonságunk, amely előre vitt bennünket, emberiséget századokon át.

De vajon mi hogyan állunk úgy általában a tudatos „nem tudással”, mennyire vagyunk tudatában ismereteink korlátainak? Ha egy kiváló, gyakorlott öntőmunkás extra-bonyolultságú öntvényeket állít elő, valószínűleg fogalma sincs a topológiáról, amelynek segítségével matematikailag leírhatná az általa készített formák térbeli sajátosságait. S őszintén szólva, erre aligha van szüksége a munkásnak, sőt, még a terveket készítő mérnöknek sem igen. És ha egy orvos nincs tisztában a legújabb gyógyító eljárásokkal? Ha csak öt évvel ezelőtt korrektnak tartott módszerekkel kezel egy betegét, aki emiatt meghal, vagy rokkant marad, holott a mai módszerekkel, eszközökkel, gyógyszerekkel kezelve már gyógyítható lenne? Ugye, föltételeznünk is borzasztó, hogy netán létezik ilyen orvos is, hogy szükségünkben bajunkban ilyen orvos kezébe kerülhetünk.

A tudás és határa... Az orvostól tehát mindenképpen elvárjuk, hogy folytonosan tisztában legyen saját tudásának, saját tudományának határaival, hogy folyamatosan képezze magát, hogy mindig a legkorszerűbb eszközöket, módszereket alkalmazza, ha a legfontosabból, a legdrágábból, egészségünkről van szó. S az orvos egyszerűen nem is tehet mást, ha elemi emberi és szakmai tisztességgel rendelkezik, mint hogy állandóan figyelemmel kíséri a tudás új és új határait. És a munkás? Ha el is várjuk, úgy általában, hogy képezze magát, hogy fejlődjön szakmailag, hogy gyarapítsa általános műveltségét, az csak ritkán fordul meg bennünk, hogy az embert nem elsősorban praktikus, vagy kevésbé praktikus, de mindenképpen részleges ismeretekkel kellene fölverteznünk, hanem megsejteni véle a tudás általa nem birtokolt birodalmának sokféleségét, rejtelmekkel teli izgalmasságát.

Munkás és orvos... Természetesen butaság az ilyen szembeállítás. Hisz ebből is, abból is akad ilyen is, olyan is. Nézem a Hét műsorát a tévében. Az infarktusról, megelőzésének és kezelésének lehetőségeiről van szó. Szakemberek beszélnek fanyalgva, általuk már korszerűnek tartott kezelési módszerekről, amelyek még élnek és virulnak. Vagyis vannak olyan orvosok, akik nem ismerik a legújabb tudományos eredményeket? Lehet. De az is lehet, hogy sok orvos — évtizedes tapasztalatok alapján — ragaszkodik a sokszázszor eredményre vezetett eljárásához, s fél az új-tól, aminek esetleg már kudarcat is tapasztalta. S vajon ki lehetne megfélemlítetetlenül okos, ha emberéletről van szó? S a munkás? Ha jön egy új gép, egy új technológia, hát majd megtanítjuk a kezelésére. S ha képzett és értelmes? Hál, istennek, legalább könnyebben boldogulunk vele, s ő is a feladatával. S ha a munkás tudásának határait fölismerve a napi gyakorlatban új ismereteket sajátít el és fogalmaz meg? Kiváló! Akkor felkérjük segítségükre olykor szelíd erőszakkal tusz-

koljuk: legyen újító, adja be újításként, dolgozza ki (egyedül, vagy közösen másokkal) ötleteit, mert abból még haszon is származhat, no meg javul a cég újítási statisztikája is, ami csöppet sem lényegtelen szempont az egyre divatosabb és meglehetősen szépen díjazott trösztű újítási versenyek idején.

Kétségkívül ostobaság a szembeállítás, s tán túlon túl is profán a lehetőségek felsorolása... Lehet. De amikor egészségről, emberéletről van szó, mindig is nagyon komolyan vesszük, hogy akin mindez múlik, az ismerje saját tudásának éppen aktuális határait, járjon mindig a kor tudásának határainál. Ha pedig valakin csak egy-egy munkadarab sorsa múlik? Hát jó, nagyon jó, ha okos, képzett, értelmes ember, ha újító koponyára, de ha csak ügyes kéz... Hát istenem. Az sem baj, mert arra is nagy szükség van.

Igen, szükség van arra is. Csakhogy ki képes elkülönítve mérlegelni, határokat megvonní, hogy eddig a pontig csak ilyen, ettől pedig már amolyan emberrek is számításba jöhetnek? Mert igaz, hogy orvosban csakis olyant képes elfogadni a közvélemény, aki mindig nemcsak a töle, hanem a tudományától telhető legjobbat nyújtja. És mérnökben, vagy technikusban, vagy vállalati vezetőben, vagy... Mérnökben, akin egy technológia minősége, technikusban, akin egy technológia működése, vállalatvezetőben, akin a rugalmas és ésszerű gazdálkodás múlik? Vajon hol van, vagy van-e egyáltalán határ, nem a tudás mibenlétét, hanem jellegét, karakterét tekintve tudós, orvos, mérnök vagy munkás között? Elvileg aligha lehetne jó lelkiismerettel bármiféle határvonalat meghúzni. Sőt, gyakorlatban sem igen, hiszen orvososa, tudósa, mérnöke, munkása és vezetője válogatja. Hogy akkor hol az alapvető különbség? Talán ott, hogy a nagyon sokak által elismert orvos szinte biztos, hogy saját, s tudomány határainak ismeretében végzi munkáját. A világszerte elismert — mert a hazai elismerés még nem biztos, hogy valódi értékemő! — tudós ismét csak a meglevő tudás határait tágitgatja, tehetsége szerezte. Jó vezetőnek, mérnöknek pedig egyre kevésbé minősíthető — még hivatalosan sem — az az ember, aki csak a járt utat vélt stabilitását képes biztosítani. De jó munkás? Azzá, ha

ügyes, lelkiismeretes és szorgalmas, a keze is tehet valakit...

Mondtam már, butaság az ilyen szembeállítás. Hiszen máig sem tudom elfelejteni annak a szakmérnöknek a kifakadását, aki diplomával gép (ugyan nagyon korszerű és „értelmes” gép) mellé ment dolgozni. Dühösen mondta: — Mindenhol azt kérdezik tőlem, a népszámláláskor is: fizikai vagyok, vagy alkalmazott. Pedig egyik sem: műszaki vagyok! — És megérem a kifakadását, mert sokszor még magunkban is úgy kategorizálunk: munkás, alkalmazott, értelmiségi... Az embert kivülről sokszor helye után ítélik meg, talán éppen azért, mert a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt egyes pozíciókkal szemben támasztunk „elvárásokat” elsősorban, s csak kevéssé úgy általában az emberrel szemben. Pedig hát mindenki egy bonyolult társadalmi szituáció adott pontján él és dolgozik, egy állandóan változó világban (s hogy milyen gyorsan változó világban, arra igazán csak mostanában kezdünk rájönni). S ha az ember legyen bár orvos, munkás, vagy mérnök, nem sejtje legalább saját tudásának, ismereteinek határait, ha nincs legalább valamelyes betekintése a saját világát formáló, mozgó összefüggések bonyolult rendjébe, akkor hogyan várhatjuk el tőle, hogy ne csupán adott feladatának tegyen eleget, hanem képes legyen rugalmasan megfelelni lehetséges, s a lehetőségek világából bármikor valóssá váló feladatoknak is?

Ellensége vagyok a papír-mániának. Am mégis, ritka kivételről eltekintve azt tapasztalom, hogy a hat eleminél sokkal többet ér a szakmunkásbizonyítvány, annál pedig a mérnöki diploma. Ha sokszor nem is fizetésben, vagy a végzett munka konkrét értékekben, de szemléletet formáló, az emberrel saját határait mindinkább fölfelelő hatásában, lehetőségeiben. Mert a gép mellett, egy adott feladat megoldása, lehet, hogy a kéz ügyességén múlik, de jövvönket, kézzelfogható közelségbe került közös jövődöntések és egyéni sorsainkat alapvetően az ész, a saját határait fölmerő tudás határozhatja meg.

Az ember az egyetlen lény, amely képes arról is tudni, mit nem tud, amely képes tudatosan fölmeríteni tudásának határait. Hát akkor minden módon támogatni kell e határokat fölmerő „maszek” expedíciókat, a létezés tudatoságának kiterjesztése érdekében tett minden lehetséges egyéni lépést. Mert a világ szükségszerű változásaihoz alkalmazkodni, e változásokat értelmesen befolyásolni csak teljes emberként, értelmes, gondolkodó lényként lehet...

SZÁVAY ISTVÁN

Szikszai Károly

Ima anyámnak

Ime, gyermekként mesékért könyörgök, de te csak fekszel, s szívecskéd dörömböl, fűlsiketítő virágokat méreget: krizantént, rózsákat, véredet

tejfogakkal harapnám szádról a havat, hogy megszakadnék a súlya alatt, de te csak fekszel, s szívecskéd dörömböl és angyalok zuhannak havas szemedből

véreből rózsák babásodnak a hóra, mint elásott zubonyból az ősziróza, a jel, rózsákat szől vérből, koromból s te öntözöd őket a piciny torokból

szád szobájában már fagy dagaszt, a föltámadt szél arcodba harap csak babásodik véred a hóra csak szemeidből hull az óra s ime, tenyeredbe befogod arcot, tenyeredbe, mely annyit harcolt, hogy lettél cselédje az időnek, krizanténja, rózsája, vére

és tejfogakkal harapnám szádról a havat, hogy megszakadnék a súlya alatt, de te csak fekszel, s szívecskéd dörömböl és angyalok zuhannak havas szemedből

A múzeum új szerzeményei

A csanyteleki avar vezéri sír leletei

Új kiállítási vitrin fogadja a szegedi Móra Ferenc Múzeumba belépő látogatót az előteremben. A vitrinben havonta változnak a kiállított tárgyak, de a föltötte levő nagybettű cím: Új szerzeményeink változatlan marad. Az októberi tudományos ülésszak mintájára (amikor legújabb tudományos eredményeket ismertetik a múzeum munkatársai) idén nyártól kezdődően havonta cserélve a legfrissebben bekerült régészeti, néprajzi, helytörténeti, képzőművészeti, természettudományos műtárgyakat, leletegyütteseket tesszük ki közszemlére. Az ötletem helyi eredetű: más múzeumok évek óta élnek ezzel a lehetőséggel. A cél nyilvánvaló: egy-egy fontosabb, érdekesebb műtárgy tudományos feldolgozást is megelőző bemutatása az érdeklődő közönségnek.

Az új sorozat első tagjaként a csanyteleki avar vezéri sír leletei tekinthetők meg.

Az 1970-es évek elején Csanytelek határában homokbányászás közben avar sírok kerültek elő. A leletekről, sajnos, csak a hetvenes évek végén szerzett tudomást a szegedi múzeum, így csupán az emlékmag egy részét sikerült megmentenünk; a leletek nagyobb része, illetve az egyes sírok feltárása révén szereszhető információk véglegesen elvesztek a tudomány számára.

A múzeumba került leletanyagból kiemelkednek egy férfisír emlékei: egyenes kard, kések, nyílhegyek, arany fülbevaló és aranyozott bronz övdíszek. A kard ezüstlemezekkel borított hüvelyben volt, P-alakú akasztófüllel csatolták az övről lecsüngő függesztőszíjakhoz, melyek végét indadíszes kisszíjvégek fedték. Részleteiben is hasonló kidolgozású fegyvereket a Kárpát-medence korai avar síregyütteseiből ismerünk. A nagy, gömbösteen, granulációval díszített arany fülbevaló szinten koraavar jellegű, leggyakrabban isz. 670-ig fordul elő.

Fokozott érdeklődésre tarthatnak számot az eltemetett férfi hovatartozását, rangját jelző övdíszek. Különleges példány az öv csatja: fennmaradt pajzs alakú testét az úgynevezett II. (germán) állatstilus szalagfonat borítja, éppúgy, mint például a Jankovich-gyűjtemény világhírű aranycsatját.

Az övdíszek többi darabja pajzs alakú övveretből és szíjvégekből, valamint kettős-pajzs alakú övveretből áll. Maga a lelet típusú széles körben elterjedt a Kárpát-medencében Kunágotától Pápáig; közvetlen környezetünkön Csengelérő (ké-

lölőhelyről is). Gátéről, Kecs-kemétről, Kiskörösről, Kunszent-mártonból és Szegedről ismeretesek hasonló típusok. A pajzs alakú övdíszeket egyenes lappalukkal lefelé erősítették az övre (a hátoldalukra öntött ónbetűbe ágyazott ácskapocsszerű bronzlemezek segítségével), míg az alattuk függő, díszítő célt szolgáló szíjcsákák végét a hasonló alakú szíjvégek egyenes oldalukkal felfelé zárták le.

A leletegyüttes párhuzamait a korai avar leletek közt találtuk meg elsősorban — hozzávetőleg a VII. század első negyedéig bezárólag; bár egyes típusok a 670 táján kezdődő középavar-kori leletegyütteseiben is feltűnnek.

A leletek kapcsolatainak vizsgálata nemcsak a Baján kagán vezetésével a VI. század végén a Kárpát-medence területére költöző avarok viseletére, hanem a helyi germán népekkel való kapcsolatukra is fényt vet.

KÜRTI BÉLA
muzeológus

Katona Judit

A költő zsolttáiraiból

Perelj urám, perelöimmel,
harcolok ellenségimmel
a szót veszni nem hagyom
Perelj uram, magam ura,
emberség fundamentuma
áll én bennem s vár vagyom

Perelj uram, perelj bátran,
sokakkal én is csatáztam,
fejem csúfolt nem maradt
Farizeus lökdös, köpköd,
erőt ad fogó erőmhöz;
föltámadnak a szavak.

Papp Mária

Ballagva, Kormos István nélkül

Odakapok, s nem találok nyomát a zablának mit tehetek: a szép napok gyors lovakon járnak. Mégis megcsap lehelletük: melledből az ének. Minek higgyem másnak, mint e vágatás szelének? Emlékszem, még örömben nyitottam a számat. Ki fejté meg, észrevétlen hogy szállta meg bánat? Földhözragadt szavakból is dal épült a szásban, s elhaltál e csoda elől. Szókedés is rád vall!

Toppantó Istvánné felvételei

Avar övdíszek Csanytelekről